„De geest is wel gewillig maar het vleesch is zwak."

Waakt en bidt, opdat gij niet in verzoeking komt; de geest is wel gewillig, maar het vleesch is zwak.
Markus XIV : 38

Het waren diep aangrijpende oogenblikken, die de Discipelen, onderwijl Jezus in Gethsémané streed, terzijde in hun geestesverblinding doorworstelden. Rijk en bezielend bleef hun nog steeds de herinnering bij van de schoone dagen, toen Jezus hen in de steden en dorpen had uitgezonden, om Israel ter bekeering te roepen, en hun diep indringende oproeping zelfs met wonderen te steunen. Toen was het één rijke bezieling, die hen had aangegrepen. Vreeze hadden ze niet gekend. Wat hun doenlijk bleek, had hen zelven verrast, en al ware het ook, dat ze in menig dorp, in stee van ingang te vinden, op onverschilligheid en verzet stuitten, geen oogenblik ontzonk hun toch de hooge moed, en straks konden ze, na hun wondere roeping volbracht te hebben, tot Jezus wederkeeren met dank en aanbidding.

Maar thans in Gethsémané was 't zoo geheel anders. Jezus was dusver, alle deze drie jaren, het middenpunt van hun Apostolische werkzaamheid geweest, en op wat tegenstand of verzet ze ook stieten, als ze hun Messias weer opzochten en terugvonden, week alle zorg weer, en waren ze geestelijk overrijk en gelukkig. Doch hier in Gethsémané stond 't nu alles zoo heel anders. Hun verwachtingen waren teleurgesteld. Stelliglijk hadden ze gehoopt en verwacht, dat straks het Koninkrijk van den Messias zou doorbreken. Alle strijd en worsteling zou dan een einde nemen. Hun Heer en Meester zou als Koning van het Godsrijk over geheel de aarde, ja over geheel de Schepping triomfeeren, en zij, als zijn jongeren, zouden in zijn glorie niet maar verzadigd, maar tegelijk met hem verheerlijkt worden. Hoe telkens Jezus er hen ook op gewezen had, dat het naar die heerlijkheid niet anders dan door donkere paden kon gaan, en hoe 't bitterste lijden, ja de scheiding straks te komen stond, zij waren blijven vasthouden aan de rijke verwachting, dat nu, binnen enkele dagen, ja uren, de vervulling van hun heerlijke verwachtingen zou ingaan, en daarom kon hun ziel 't niet zetten, en 't niet dragen, dat Jezus hen nu juist in de donkerheid van zijn lijden inleidde, en, alle glorie terzij zettend, zoo eenigliik wees op de bange scheiding die stond in te treden en op de bittere vervolging die naderende was.

't Was hun te veel, 't was hun te machtig. Innerlijk gevoelden ze zich als verscheurd en aan zich zelf vervreemd. Vandaar de onthutsing die zich van hen meester maakte. Hun overspannen zenuwleven kon 't bange lijden, dat hen overviel, niet langer dragen. Vandaar dat ze inzonken, en aan zich zelf ontvielen, en door slaap overweldigd, Jezus aanstaarden, als waren ze thans reeds geheel van hem vervreemd.

Jezus doorschouwde hen hierbij geheel. Waren ze geestelijk van hem afgevallen, om terug te keeren in het wereldleven, en niet anders uit die wereld met zich te nemen, dan het besef van de schriendste teleurstelling? Jezus verklaart het ons zoo geheel anders. Neen, hun geest was niet ontheiligd. Ze dachten er niet aan, om van hun Heiland af te vallen. In het diepst hunner ziel bleven ze Hem trouw. »De geest, zoo betuigt Jezus hun, de geest in hun ziel was wel gewillig.« In niets lieten ze hun Heiland los. Zielsinnig bleven ze aan Hem kleven. Alleen maar, ze konden wat ze nu voor oogen zagen, niet rijmen met hun roeping. Jezus zou hun Messias zijn. Jezus als Messias zou de wereld voor zich doen knielen. En zij zouden zijn getuigen zijn, om zijn Majesteit in die verloren wereld te gaan uitroepen. En nu werd dit alles hun plotseling afgesneden. Er bleek niet alleen niets van Jezus Majesteit en glorie, maar zelfs de weinige eere en het beperkte ontzag dat hem dusver bij zijn omgang onder Israel te beurt viel, werd nu geheel verdonkerd. Niet hij zou over de wereld, maar de wereld over hem triomfeeren. Dit nu konden ze niet aan. Die spanning was hun te machtig. Hoe ze het ook poogden in te denken, hun geest mocht 't een oogenblik schijnbaar grijpen, doch dan was het vleesch weer te onbeteugeld, om er dieper in te dringen. Het Eli Lama Sabachtani hadden ze beluisterd, maar niet in zich opgenomen, en waar de ontzettende tegenslag van de Godverlatenheid Jezus zelf in zich zelf sidderen deed, zoodat hij 't uitriep: »Waarom hebt Gij mij verlaten«, daar hadden de discipelen den ontzettenden klank wel door hun ziel hooren ruischen, maar ze hadden de geestelijke macht gemist, om de volkomen omzetting van hun eigen ziel in hun eigen geest mee te maken. Hoe Jezus ook reeds maanden vooraf hen had voorbereid op het ontzettend oogenblik van Gethsémané dat toch te komen stond, zij hadden de wilskracht en het doorzettingsvermogen gemist, om er metterdaad in te leven. Ze hadden Jezus ontzettende profetie wel aangehoord, maar niet in zich opgenomen. En nu in Gethsémané de aangrijpende werkelijkheid hen overviel, en ze hem plotseling als bezwijken zagen, nu gevoelden ze zich innerlijk vaneen scheuren. Ze konden er niet uitkomen. Het bleef hun een ongelooflijk gebeuren schijnen. En toch was het zoo. Ze hadden de noodkreet in den Hof beluisterd. En door dat alles overmand en aan zich zelf onttrokken, zonken ze schier machteloos in, niet uit ontrouw, maar juist als gevolg van hun trouw aan Jezus. Het waren onmogelijkheden, waarin ze zich verstrikt gevoelden, en ze bleven zich zelf geen meester meer.

Van afval van de discipelen was alzoo geen sprake, en ware voor ons opengelegd wat in die ure innerlijk in hen omging, zoo zou de aandoening en aangrijping wel blijken verschillend te zijn geweest, naar ieders aard, karakter en temperament, maar toch is er geen zweem van twijfel, of, Judas nu uitgezonderd, kleefde ook in die bange ure hun geest innerlijk aan Jezus. Ze konden hem niet loslaten, ze konden geen oogenblik ook maar ingaan in de gedachte dat ze zich in Jezus bedrogen hadden. Aan hen zelven alleen lag de schuld, dat ze in hun onjuiste voorstelling volhard hadden, en er niet hadden kunnen inkomen, dat Jezus' majesteit en glorie tijdelijk onder zou gaan, en dat zij, als Jezus apostelen, in dat tanen van zijn glorie mede moesten lijden. Ze zagen het nu als voor oogen. Het zelfbedrog waaraan ze zich hadden overgegeven, sneed hun ziel als uiteen. En daarom, de geest was wel gewillig, om als tot in de diepste zelfvernedering met hun Heiland mee af te dalen, maar ze konden in die gedachten niet overgaan. Het stuitte hen. o, Nu ze zagen dat 't naar den dood en naar het Kruis ging, voelden ze zich als inwendig aan zich zelf vervreemd. Er was nu geen twijfel, er was geen aarzelen meer. Ze hadden zich bedrogen. Ze hadden de bittere werkelijkheid die te komen stond, niet durven indenken. En nu brak 't alles in hen. Ze voelden waarop het neer zou komen. Ze voelden voor en met Jezus wat te wachten stond. En, o, ze zouden zoo van heeler harte hun Heiland tot op 't Kruis gevolgd hebben. Maar ze konden hun eigen gevoel, ze konden hun eigen gewaarwording niet doorzetten. De geest was wel gewillig. Ze doorzagen het, waar het nu alles op neer kwam, maar in hun menschelijke voorstelling konden ze 't niet opnemen. Hun vleeschelijke toeneiging liet hen in den steek. En zoo was de geest wel gewillig. In alles wilden ze hun Heiland volgen en met Hem in 't lijden gaan. Maar ze verstonden het niet. Hun verbeelding, hun voorstelling, hun lichamelijk denken kon den overgang niet doormaken. En zoo ontzonken ze machteloos aan zichzelf. Hun geest bezweek. Hun klaarheid en helderheid van geest ging in den slaap onder. Het werd hun te machtig. Het overstelpte hen. En de sombere macht der bedwelming deed hun geest bezwijken tot inslapens toe.

Het ontbrak den Discipelen van Jezus aan zelfbeheersching. Ze hadden, zoo diep ze konden, in de rijke Messiasgedachte ingeleefd. Maar ze hadden hun geest niet genoegzaam weten te sterken om den valschen prikkel van wat hen uitwendig bekoorde, af te stompen. o, Ze zouden zooveel hooger hebben gestaan, en innerlijk zooveel rijker zijn geweest, als het gelooofswezen in hun geest reeds maanden terug, toen Jezus hen voor 't eerst van zijn naderend Kruis getuigde, op eenmaal de uitwendige verwachting had losgelaten, en aanstonds in de rijke, geestelijke gedachte van de verzoening en van de verlossing die door het Kruis stond te komen, ware ingegaan. Meer dan een gevoelde zeker ongetwijfeld de pijnlijke worsteling tusschen die twee. Eenerzijds het lijden en sterven dan, om door verrijzenis en hemelvaart den Middelaar te doen zegevieren, maar dan toch ook weer hun Israelitische verwachting om het volk Gods over de wereld te doen zegevieren en zelven aan die glorie, die dit met zich zou brengen, deel te erlangen.

Het ging ook in hun zielsbesef zoo op en neder. De één maal dreef 't alles hun ziel naar aanbidding uit, zoo zelfs dat de Geest geheelijk over de aardsche verwachtingen zou triomfeeren, maar een ander maal ontzonk hun toch weer de moed, om alle aardsche verwachtingen prijs te geven, en eenigliik in den geest den triomf te zoeken. De geest in hen had het telkens in hen afgelegd, om telkens weer de rijke verwachtingen van Israel's aardsche glorie te doen zegevieren. En hoe nu ook hun ziel aan Jezus kleefde, thans, nu ze in Gethsémané de breuke voelden komen, werd 't hun te machtig. Ze konden den ontzettenden overgang, die hierin school, niet meer medemaken. Het ontbrak hun aan die zelfbeheersching van hun innerlijk leven, om wat hun geest zocht en beleed, nu ook in de ontzettende feiten van het leven vast te houden en door te zetten. Ze waren Jezus halverwege in zijn Messiasloop gevolgd, maar ze bezweken, nu de eindontplooiing hen als overviel. Zoo was het toen, zoo was het in hen, en zoo blijft 't steeds nog voor een ieder die aan zijn Heiland zich vastklemt. Een geestelijke actie, die slechts halverwege doorgaat, stelt altoos zoo bitter teleur. Wie ook in de bangste tijden en in de benardste oogenblikken den geest in zich wil voelen triomfeeren, moet niet *half* maar *heel* zich gewonnen geven, en zulks 166, machtig dat niet slechts voor een oogenblik maar voor steeds de triomf in ons hart aan Jezus blijft.

Dr. A. K.

Amsterdam, 5 December 1919.

In plaats dat na het eindigen van den oorlog — van vrede kan men nog altoos niet spreken — een betere toestand is ingetreden, schijnt het veeleer, alsof de moeilijkheden nog grooter worden en de druk nog zwaarder.

Niet dat we in ons land geen oorzaak tot dank zouden hebben. Van een bewaken onzer grenzen is geen sprake meer en de zware dienst, dien onze verdediging van onze zonen eischte, is gelukkig voorbij. Onze landsverdedigers konden weerkeeren naar hun haardsteden, en het gezinsleven, dat zoo ernstige schade heeft geleden, hervatte weer zijn gewonen loop. En evenzoo kunnen we niet dankbaar genoeg wezen, dat de schaarschte van levensmiddelen en de brandstoffennood voor mildere bedeeling plaats maakten. Al is er, vooral wat de brandstoffen betreft, geen overvloed, toch behoeft men maar de berichten uit het buitenland te lezen, vooral uit de overwonnen landen, waar zoo schreiende nood heerscht, om God te danken dat het bij ons niet alzoo is. Vooral wat de levensmiddelen betreft, hebben we over niets meer te klagen. De oogst was overvloedig; onze veestapel levert weer melk en boter en vleesch; we konden zelfs van onzen overvloed naar buiten uitvoeren. En wat we aan graan te kort kwamen, leverde het buitenland ons. Wie terugdenkt aan den toestand voor twee jaar, aan het nijpend gebrek dat toen geleden werd, en aan de vrees, die aller hart voor de toekomst vervulde, kan niet anders dan dankbaar wezen, dat het dagelijksch brood ons thans weer zoo mild door Gods goede hand geschonken wordt. En niet alleen dat we daardoor stoffelijk er beter aan toe zijn, maar ook de demoralisseering van ons volk, die een schier onafscheidelijk gevolg was van de distributie met haar aankleve, hield op. Men behoeft niet meer langs allerlei slinksche wegen voor zijn gezin en zich zelf te zorgen, om voor gebrek bewaard te worden. De smokkelhandel nam een einde naarmate de distributie verdween. En, om ook hierop nog te wijzen, het gevaar van een sociale revolutie, dat zoo ernstig dreigde, toen de sociale revolutiegolf van Rusland uit over Duitschland tot onze grenzen toe zoo hoog opspatte en alles wat ons lief is, dreigde mee te voeren in haar draaikolken, is thans wel afgewend. Niet alsof het niet straks weer het hoofd zou kunnen opsteken, wanneer buiten onze grenzen het Communisme nieuwe overwinningen behaalde, maar het gevoel van onrust, de vrees voor een oogenblikkelijk dreigend gevaar is toch van ons weggenomen. De nederlaag, die het Socialisme in Zwitserland en in Frankrijk leed, heeft getoond, dat het getij aan het keeren is. Al mogen we het geweer niet rustig opbergen, alsof er geen wolkje meer aan den hemel was, we behoeven toch ook niet dag en nacht in de loopschans door te brengen, de hand aan den trekker, om den vijand af te wachten. Het leven hernam weer zijn gewonen gang, en we hebben vertrouwen in de waakzaamheid onzer Regeering en in den vroeden zin van ons volk.

Maar hoezeer we op deze lichtzijden wijzen, om niet in 't erfelijk gebrek der Hollanders te vervallen, die naar men zegt altijd »mopperen", toch kan aan de andere zijde evenmin worden ontkend, dat de financieele druk, die, naar men hoopte, verlicht zou worden, juist omgekeerd nog zwaarder werd. De prijs der levensmiddelen daalde niet, maar steeg nog meer. Post en spoor sloegen in prijzen op. De tram vraagt het dubbele van voorheen. Kleeren en schoeisel zijn nog altoos peperduur. Elke arbeider vraagt om steeds hooger loon. Onze dienstboden, wier loon in enkele jaren verdubbeld is, zijn nog steeds ontevreden en eischen meer. Aan woningen is schier niet meer te komen. Verhuren wil niemand meer, alleen verkoopen, en dan liefst voor fabelachtige prijzen. En alsof deze algemeene financieele druk nog niet zwaar genoeg was, komt onze Minister van Financiën de belastingschroef zoo sterk aanzetten, dat het uiterste van ons wordt gevergd, en vragen onze steden die geen raad weten met haar schuldenlast, een percentage van het inkomen, dat vroeger ongehoord was. Was vroeger een half percent verhooging reeds een bedenkelijk verschijnsel, thans slaat men bij de vijf procent op en zijn er reeds steden, waar 20 pCt. van het inkomen aan stedelijke belasting betaald moet worden.

Het zwaarst rust deze druk niet op de arbeiders, die door hun sociale organisatie wel zorgen, dat het loon telkens stijgt en voor wier behoeften door den Staat op uitnemende wijze gezorgd wordt. Ook niet op den rijken handelsstand, die, door de prijzen van alle koopwaar te verhoogen, wel zorgt, dat die druk op de koopers wordt afgewenteld en zelfs er nog winst uit maken, maar op den »middenstand«, d.w.z. op hen, die van een vast inkomen moeten leven en geen middelen bezitten om deze inkomsten te verhoogen. Wat men onder dezen middenstand te verstaan heeft, moge niet zoo gemakkelijk te definieeren zijn, maar zeker is, dat juist onder deze groep niet alleen gerekend moeten worden de kleine winkeliers, of degenen, die van een bescheiden rente moeten leven, maar ook die breede groep, die in hoofdzaak aan geestelijken arbeid zich wijdt. Alleen de onderwijzers hebben er wol bij gesponnen, want hun tractementen zijn zoo verhoogd geworden, dat van nood bij hen geen sprake meer kan wezen. Maar behalve deze één klasse, kan men geïust zeggen, dat juist degenen, die door geestelijken arbeid hun brood moeten verdienen, het zwaarst te lijden hebben. Breed hebben zij het in ons land nooit gehad. De intellectueele arbeid werd bij ons steeds uiterst schraal beloond. In landen waar de bevolking grooter is, kan elk schrijver van eenigen naam zich een vermogen verdienen. In ons land kan zelfs de beste schrijver van zijn werken niet leven. Maar al was het geen weeldebrood, dat deze klasse van geestelijke arbeiders at, ze konden er toch komen. Thans echter, nu heel het leven meer dan verdubbelt in duurte, en het salaris staan bleef op het oude peil of niet noemenswaard vooruit ging, wordt de last schier niet meer om te dragen. De klacht hierover hoort men uit landen. Een professor in Duitschland verdient minder dan een spoorbeambte. In Engeland heeft een arbeider in de kolenmijnen al een inkomen van 9000 tot 12000 gulden per jaar en lijden deze middenstanders gebrek. En ook in ons land is het niet veel beter; al wie handenarbeid verricht, wint het financieel verre van degenen, die arbeiden met het hoofd. Een zetter verdient meer dan menig redactielid van een dagblad.

Het ernstige gevaar, dat hierin schuilt, behoeft wel niet nader aangeduid te worden. Gaat die evolutie van het maatschappelijk leven door, dan zal het noodzakelijk gevolg daarvan wezen, dat deze middenstand ophoudt met te bestaan. Hoe hoog het ideaal ook moge wezen om geestelijk het volk te dienen, wanneer financieel het bestaan van den geestelijken arbeider onm gelijk wordt gemaa t, dan zal binnenkort hun geslacht uitsterven. Primum vivere et deinde philosophari, eerst moet men kunnen leven en dan pas kan men aan de wetenschap zich wijden, is een oude spreuk, maar die ook hier geldt. Indien geestelijke arbeid geen levensbestaan meer oplevert, zal men naar een ander beroep moeten omzien. En daarmede zou wat voor een volk toch een van de hoogste belangen is, onherstelbaar schade lijden. De geestelijke cultuur zou ten onder gaan.

Ook voor de Kerken is dit vraagstuk daarom zoo hoogst ernstig. Want onder deze geestelijke arbeiders behooren ook de *Dienaren des Woords*. Zeker werkt bij hen nog een hoogere aandrift dan bij de geestelijke arbeiders in 't algemeen. De roeping die men gevoelen moet om predikant te worden, is een *heilige* roeping. Het is een roeping niet zooals van een kunstenaar, die zich aan de kunst, of van een schrijver die zich aan de letterkunde wijdt, maar een roeping, die van Godswege uitgaat in het hart. En waar die roeping bestaat, kan zelfs het kruis van armoede gedragen worden. De Zoon des menschen had geen plek om 't hoofd neer te leggen; hij die nameloos rijk was, is om onzentwille arm geworden; hij, die de Heer was van hemel en aarde leefde, van wat anderen hem gaven. En de echte discipel van Jezus heeft, wanneer het moet, dit voorbeeld van Christus te volgen. De Apostel Paulus heeft met handenarbeid den kost verdiend. En onze Reformatoren, mannen als Luther, Zwingli en Calvijn, die wanneer zij in de Roomsche Kerk waren gebleven, de hoogste posten en de vetste prebenden hadden kunnen krijgen, hebben het zich een eer gerekend, dat zij leven moesten van een salaris zoo gering, dat het, zelfs in de geldswaarde van onzen tijd uitgedrukt, nog ongelooflijk schijnt, dat ze daarmede konden toekomen.

Maar al is dit zoo, de gemeente mag het daarop niet laten aankomen. De Apostel Paulus, die zelf met handenarbeid zijn brood won, heeft scherper en krasser dan een der andere Apostelen telkens de gemeente op haar roeping gewezen, dat wie het altaar bediende, ook van het altaar leven moest. En Christus heeft gezegd, dat de arbeider, ook de geestelijke arbeider in Christus' wijngaard, zijn loon waardig is. Elke gemeente, die een Dienaar roept, verklaart dan ook te zullen zorgen, dat haar Dienaar zonder zorg van het Evangelie leven kan. En aan die plechtige verbintenis is zij gebonden. Zij mag niet alleen haar Dienaar geen gebrek laten lijden, maar ze mag zelfs hem niet in voortdurende zorg laten zitten. De prediking van het Evangelie zou er schade onder lijden.

Dat onze predikanten niet als de arbeiders in organisaties zich vereenigd hebben en, desnoods met werkstaking, hooger loon hebben afgedwongen, is hun eere. Zelfs het machtsmiddel van politieken invloed bij de stembus is nooit door hen aangegrepen om meerderen steun van 's Lands schatkist te verwerven. Maar des te meer rust op de gemeente de plicht om uit eigen aandrift voor hare Dienaren te zorgen, niet bekrompen, niet met een verhooging van een twaalf procent van hun inkomen, maar zoo, dat zij weer met eere kunnen leven. Geen opslag met enkele honderden guldens, maar verdubbeling van het tractement is daartoe wel de minste eisch. Het geld daalde meer dan de helft in waarde, en met verdubbeling van het tractement geeft men nog niets meer dan hetgeen men vroeger overeengekomen was. Het geld heeft geen absolute maar een relatieve waarde. Een gulden nu is niet meer waard dan vijftig cents vóór den oorlog. Wie een tractement beloofde van f 1500 en nu dit tractement niet op f 3000 verhoogd heeft, breekt feitelijk het aangegane contract. Wat beloofd werd was niet de som van f 1500, maar de geldswaarde, die deze som vertegenwoordigde. En die geldswaarde is nu met meer dan de helft verminderd geworden. Het is daarom niets anders dan *recht*, dat de Dienaren des Woords het dubbele ontvangen.

Of er eenige hoop bestaat, dat deze geldswaarde in de toekomst weer veranderen zal, weet niemand. Er zijn optimisten, die gelooven, dat wanneer het leven weer zijn normalen loop hernemen zal, ook de prijzen weer zullen dalen. Wij betwijfelen dit. De verhooging van de prijzen hangt vooral daarmede saam, dat de arbeidsloonen zooveel gestegen zijn, en dat deze loonen verlaagd zullen worden in de toekomst, gelooven we niet. Veeleer ziet men thans nog 't omgekeerde, dat de arbeiders nog steeds meer loon willen hebben en minder arbeid willen verrichten. Maar ook al ware het zoo, dat in de toekomst de geldswaarde weer steeg, daarmede zijn onze predikanten *nu* niet geholpen. En niet met het oog op een onzekere toekomst, maar met het oog op den nood van het heden dient de regeling van het salaris te worden geregeld.

In vele Kerken heeft men dit dan ook ingezien, en metterdaad zijn we in de laatste jaren een belangrijke schrede vooruitgegaan. Wanneer de deputaten tot verbetering van de predikantstractementen op de a.s. Synode rapport zullen uitbrengen en zij daarbij in staat zullen zijn, evenals op de Synode te Rotterdam, een volledige lijst over te leggen van wat de verschillende Kerken hebben gedaan, zal dit wel blijken. Vooral in Friesland, waar de gemeenten klein zijn in aantal gemeenteleden, heeft men veel gedaan. Maar van *alle* Kerken kan dit niet gezegd worden, vooral niet van onze groote stadskerken. Het is daarom, dat we bij vernieuwing op dit ernstige vraagstuk wijzen. De druppel, die telkens neervalt, holt den hardsten steen uit.

Het Comma Joanneum.

Onder het »Comma Joanneum" verstaat men de bekende plaats uit I Joh. 5 : 7, waar de textus receptus, die door onze Statenoverzetters gevolgd is, te lezen geeft: »Want drie zijn er, die getuigen in den hemel, de Vader, het Woord en de Heilige Geest en deze drie zijn één." Zooals degenen, die met de tekstcritiek van het Nieuwe Testament op de hoogte zijn, weten, meenen schier alle nieuwere uitgevers van den tekst van het Nieuwe Testament, dat deze woorden niet van den Apostel Johannes afkomstig zijn, en worden deze woorden daarom weggelaten. Ook in de herziene vertalingen geschiedt dit zoo goed als eenparig. Het wordt zelfs als een bewijs van verregaande achterlijkheid beschouwd, wanneer men voor de »duidelijke bewijzen" dat deze tekst onmogelijk echt kan zijn, niet het hoofd buigt. In alle beteekenisvolle handschriften van het Nieuwe Testament, die we bezitten, ontbreken toch deze woorden. En daarom, zoo heette het, was het voor ieder deskundige nu een en voor goed uitgemaakt, dat deze tekst in den Bijbel niet hoorde. Het was een later insluipsel. En zelfs in onze kringen, wanneer men op de noodzakelijkheid van een nieuwe Bijbelvertaling wees, deed dit Comma Joanneum niet zelden opgeld. Wie als wetenschappelijk man wilde gelden, verklaarde althans dezen tekst voor onecht.

Het is misschien wel goed er daarom op te wijzen, dat dit »wetenschappelijk vonnis« volstrekt nog niet zoo vaststaat. In de bekende uitgave *Tekst en Uitleg*, Praktische verklaring van het Nieuwe Testament onder leiding van Prof. Dr. A. van Veldhuizen uitgegeven, is thans verschenen een nieuwe vertaling en toelichting van den tweeden brief van Petrus, de brieven van Johannes en den brief van Judas, bewerkt door Drs. J. Willemze. Hier nu wordt het comma Joanneum wel degelijk in den tekst weer opgenomen en op blz. 45 wordt hiervan rekenschap gegeven. Terecht wijst de schrijver er op, dat het zeker is, dat de Kerkvader Cyprianus, die in de derde eeuw leefde, deze woorden vóór zich gehad heeft in een Latijnsch handschrift en het dus vaststaat, dat deze woorden niet eerst in den tekst zijn ingelascht, zooals wel beweerd is, ten gevolge van den Ariaanschen strijd over de Drieëenheid. Hoe het komt, dat deze woorden dan toch in de handschriften ontbreken, verklaart hij zeer natuurlijk door dwaling van het oog des afschrijvers na onderbreking van den arbeid. Het sterkst echter is zijn argumentatie, wanneer hij er op wijst, dat wanneer men deze woorden weg laat, noch het voorafgaande noch het volgende meer zin heeft, en reeds daaruit afdoende blijkt, dat de bedoelde woorden tot den oorspronkelijken tekst behoord hebben.

Natuurlijk hangt van dezen tekst niet het leerstuk van de Drieëenheid af, ook al komt deze nergens in de Schrift tot klaarder uitdrukking dan hier. Ook al zou deze plaats metterdaad onecht wezen, dan blijft het leerstuk even vast voor ons staan, omdat er tal van andere teksten zijn, waaruit hetzelfde ons blijken kan. Of liever nog, de belijdenis der Kerk van de Drieëenheid Gods rust niet op enkele teksten, maar op de openbaring, die in heel de Schrift ons gegeven wordt aangaande het wezen Gods. Maar wel is het van belang er op te wijzen, dat men toch niet al te spoedig voor de zoogenaamde resultaten der critiek uit den weg moet gaan, wanneer zij den een of anderen tekst voor »onecht« verklaart. De rijke schat van handschriften, die het onderzoek aan het licht heeft getracht en die zoo nauwkeurig onderzocht zijn, heeft zeker veel er toe bijgedragen om den tekst van het Nieuwe Testament nauwkeuriger vast te stellen. Tegen dezen critischen arbeid hebben we op zichzelf geen enkel bezwaar. Integendeel, deze critische arbeid, die niet de echtheid der Schrift zelf raakt, maar alleen den ons overgeleverden tekst, heeft groote beteekenis, omdat we daardoor dichter komen bij den oorspronkelijken tekst die voor ons verloren is gegaan. Maar de fout was alleen, dat men op deze handschriften, waarin de tekst ons is overgeleverd, afgaande, te spoedig meende tot een vaststaand resultaat te zijn gekomen, en vooral dat men daarbij te veel de uitwendige critiek liet beslissen en te weinig op den gedachtengang van den schrijver lette. De heer Willemze heeft o. i. volkomen terecht op deze fout gewezen. De al of niet echtheid van een tekst hangt niet alleen af van het aantal handschriften, waarin die tekst wordt gevonden.

Kerkelijke examina.

De redacteur van de *Zeeuwsche Kerkbode* is met ons antwoord inzake het onderscheid tusschen de wetenschappelijke en de kerkelijke examens nog niet voldaan. Aangezien we zelf erkennen, zoo merkt hij op, dat de Classe een candidaat, wiens wetenschappelijke kennis zij onvoldoende acht, kan afwijzen, volgt daar dan niet uit, dat de Classe ook inzake het wetenschappelijk gehalte van een examen het laatste en hoogste woord heeft? Het kerkelijk examen dient toch om te onderzoeken, of iemand bekwaam is om in het ambt den Heere te dienen. Nu kunnen de Kerken zeker het wetenschappelijk deel van dit examen aan de hoogleeraren overlaten, voorzoover dit hun eigen leerlingen geldt, ook al behouden de Kerken het recht om een door deze professoren geëxamineerden candidaat af te wijzen, wanneer deze op het kerkelijk examen blijkt te weinig kennis te hebben Maar wanneer iemand zich aanmeldt, die niet door deze professoren onderzocht is, moeten zij dan niet zelf onderzoeken, of deze persoon op wetenschappelijk peil staat? En al keurt hij het niet af, wanneer de Synode deze taak aan de professoren opdraagt, toch meent hij, dat de Synode beter zou doen, met de wetenschappelijke examinatie aan de Classis over te laten en daarbij hoogstens een paar professoren tot steun der Classis aan te wijzen.

Al is nu de aanleiding tot dit geschil zeker van weinig beteekenis, toch raakt het vraagstuk, dat daarbij aan de orde komt, wel degelijk een beginsel. Het is daarom, dat we gaarne aan het verzoek van Ds. Wielenga voldoen, om nog nader onze meening toe te lichten, ook al vreezen we, dat we hem wel niet zullen overtuigen.

En dan zij in de eerste plaats opgemerkt, dat een dergelijk vraagstuk natuurlijk niet kan worden opgelost door uit te gaan van wat de Kerk doen *kan*. Wanneer er geen Scholen voor de opleiding bestaan, of deze Scholen geen vertrouwen aan de Kerk inboezemen, dan zal de Kerk wel genoodzaakt wezen ook onderzoek te doen naar de *wetenschappelijke kennis*. Zelfs zou de Kerk daarbij onderzoek kunnen doen niet alleen naar de theologische kennis, maar evenzeer naar de algemeene kennis, die voor elk wetenschappelijk man vereischt is, bijv. de kennis der oude letteren, der algemeene geschiedenis, der wiskunde enz. Ook dat alles is toch noodig om als Dienaar des Woords in ons maatschappelijk leven op te treden. Maar al kan de Kerk dit doen als zij daarvoor geschikte predikanten heeft, en al zal zij in geval van nood dat